

УДК 339.923-044.922:061.1 ЄС

№ держреєстрації: 0120U100386

Інв. № _____

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
вул. Підгірна 46, м. Ужгород, 88000
тел. (0312) 61-33-21, 42-99-89 факс (0312) 61-33-96

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор ДВНЗ «УжНУ»

Володимир СМОЛАНКА

«_____» _____ 2025 р.

ЗВІТ
ПРО НАУКОВО-ДОСЛІДНУ РОБОТУ
«ТРАНСФОРМАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ:
ЕКОНОМІЧНІ, МІГРАЦІЙНІ ТА ІНСТИТУЦІЙНІ АСПЕКТИ»
(остаточний)

Проректор з наукової роботи
д.мед.н., проф.

Іван МИРОНЮК

Начальник НДЧ
к.ф-м.н.

Катерина СКУБЕНИЧ

Декан міжнародних економічних
відносин д. політ. н., проф.

Микола ПАЛІНЧАК

Керівник НДР
д.е.н., проф.

Володимир ПРИХОДЬКО

Ужгород – 2025

Результати цієї роботи розглянуті Вченою радою факультету міжнародних економічних відносин, протокол № 1 від «09» січня 2025 р.

СПИСОК АВТОРІВ

Керівник НДР д.е.н., проф., зав. кафедри	_____	Володимир ПРИХОДЬКО
Виконавці НДР:		
д.е.н., проф.	_____	Марина КОРОЛЬ
д.е.н., проф.	_____	Володимир ХИМИНЕЦЬ
д.е.н., доц.	_____	Олена ЗАЯЦЬ
к.е.н., доц.	_____	Віктор ШИНКАР
к.е.н., доц.	_____	Єва ЄРФАН
к.е.н., доц.	_____	Катерина БРЕНЗОВИЧ
к.е.н., доц.	_____	Наталія КУШНІР
к.е.н., доц.	_____	Мирослава ЦАЛАН
к.філол.н.	_____	Світлана РОШКО
к.е.н., доц.	_____	Ярослав ДРОЗДОВСЬКИЙ
д.ф.	_____	Олексій ГЕТМАНЕНКО
д.ф.	_____	Томаш ЯРЕМА
ст. викладач	_____	Святослав СІДАК
лаборант кафедри	_____	Людмила ТЕПЛОВА

РЕФЕРАТ

Звіт про НДР: 45 с., 1 додаток, 40 посилань

МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ, ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ, МІГРАЦІЯ, ЦИФРОВІЗАЦІЯ, ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНА ПОЛІТИКА, ЕКОНОМІЧНА ІНТЕГРАЦІЯ, СТАЛИЙ РОЗВИТОК, НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ, ФІНАНСОВІ СИСТЕМИ.

Об'єкт дослідження – процеси трансформації Європейського Союзу в контексті економічних, міграційних та інституційних змін. Зокрема, аналізуються тенденції розвитку міжнародних економічних відносин, інтеграційні процеси, фінансові системи, зовнішньоторговельні політики та вплив глобальних викликів на стабільність ЄС і країн-партнерів.

Мета дослідження – комплексний аналіз процесів трансформації Європейського Союзу у контексті економічних, міграційних та інституційних аспектів, а також розробка науково обґрунтованих рекомендацій щодо підвищення ефективності європейської інтеграції, розвитку міжнародних економічних відносин та забезпечення стабільності фінансових систем.

Проведено аналіз впливу міжнародних економічних факторів (трудової та освітньої міграції, кліматичних змін, пандемії COVID-19, розвитку технологічних укладів) на сталий розвиток країн ЄС.

Досліджено зміни у зовнішньоторговельних потоках України у контексті збройного конфлікту та євроінтеграції. Проаналізовано вплив цифровізації на міжнародну торгівлю та фінансову систему. Здійснено оцінку впливу торговельної політики ЄС на економічний розвиток України.

У ході реалізації проекту НДР учасниками відображені актуальні для ЄС економіко-міжнародні фактори та обставини в контексті російської агресії проти України, прискорення глобальної поляризації та проаналізовані напрямки діяльності інститутів та країн ЄС з подолання торговельної залежності від країни-агресора, євроінтеграційна політика щодо країн Західних Балкан, Грузії, Молдови та України в умовах російської воєнної агресії. Проведено аналіз ролі зовнішньої торгівлі країн ЄС у вимірах їх національних інтересів. Проаналізовано основні аспекти продовольчої кризи у світовому господарстві та її загострення у результаті україно-російської війни в площині позиціонування країн ЄС.

Інформація щодо впровадження: ДОДАТОК А

ЗМІСТ

Вступ	5
РОЗДІЛ 1. ЕКОНОМІЧНА ТРАНСФОРМАЦІЯ ЄС	6
1.1 Основні етапи економічної інтеграції ЄС	6
1.2 Фінансові системи та банківська політика ЄС	9
1.3 Інновації та цифровізація як рушійні сили економіки ЄС	12
1.4 Економічні перспективи ЄС у контексті глобальних викликів	15
РОЗДІЛ 2. ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ І МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В ЄС: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	20
2.1 Динаміка та причини міграційних потоків у ЄС	20
2.2 Наслідки пандемії COVID-19 для міжнародної трудової міграції	22
2.3 Транскордонна та міжрегіональна співпраця	25
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЄС У ВИМІРАХ РЕСУРСНИХ, ТЕХНОЛОГІЧНИХ ТА ІНСТИТУЦІЙНИХ ЗМІН	29
3.1 Регуляторна конвергенція та конкурентна політика ЄС	29
3.2 Політика розширення ЄС та міжнародна інтеграція	30
3.3 Екологічна політика ЄС у контексті глобальних викликів	34
3.4 «Розумні міста» та технологічні перетворення у ЄС	36
ВИСНОВКИ	38
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	40
ДОДАТКИ	45

ВСТУП

Європейський Союз (ЄС) є унікальним політичним та економічним об'єднанням, що пройшло складний шлях від економічної інтеграції до повноцінного наднаціонального утворення. У сучасних умовах перед ЄС постали такі нові й масштабні виклики як глобальні фінансові кризи, зростаючі міграційні потоки, екологічні загрози та геополітичні ризики. Трансформація ЄС є безперервним процесом, що охоплює економічні, міграційні та інституційні аспекти, які мають ключове значення для майбутнього розвитку об'єднання.

Метою дослідження є аналіз трансформаційних процесів в ЄС, зокрема в економічному, міграційному та інституційному вимірах, а також оцінка основних викликів і перспектив розвитку. Основні завдання включають:

1. Аналіз економічної трансформації та впливу глобальних криз.
2. Дослідження змін у банківському секторі та фінансовій політиці ЄС.
3. Оцінку стану людського капіталу, міграційних процесів та їх соціально-економічного впливу.
4. Аналіз регуляторних змін та перспектив реформування ЄС.

Для досягнення поставленої мети використано такі методи дослідження: системний підхід, історичний аналіз, статистичні методи, порівняльний аналіз та прогнозування.

РОЗДІЛ 1. ЕКОНОМІЧНА ТРАНСФОРМАЦІЯ ЄС

1.1 Основні етапи економічної інтеграції ЄС

Економічна інтеграція Європейського Союзу пройшла кілька ключових етапів, що сформували його сучасну економічну політику. Починаючи з Європейської спільноти вугілля та сталі (1951), ЄС поступово розширював механізми співробітництва, зокрема через Європейське економічне співтовариство (1957), створення Єдиного ринку (1986) та запровадження євро (1999) [1]. Подальший розвиток інтеграційних процесів відбувався в контексті глобалізації та потреби у фінансовій стабільності після кризи 2008 року [2]. Криза 2008 року продемонструвала слабкі місця фінансової архітектури Європейського Союзу, зокрема відсутність ефективних механізмів контролю за фінансовими ризиками, недостатню ліквідність банків та розриви між економіками країн-членів [3]. У відповідь на ці виклики було запроваджено Європейський фінансовий механізм стабілізації (EFSM), Європейський стабілізаційний механізм (ESM) [4] та Банківський союз ЄС.

Як зазначає дослідниця проєкту (2020)¹, створення єдиного фінансового простору в межах ЄС стало необхідністю після фінансової кризи, адже слабкість банківських систем окремих країн-членів становила загрозу для всієї економічної стабільності Євросоюзу [5]. Наступним кроком економічної інтеграції стало посилення регуляторного контролю та введення жорсткіших вимог до фінансових установ.

На думку дослідників (2023)², створення єдиного економічного простору в межах ЄС відбулося через поступове усунення торговельних бар'єрів, гармонізацію національного законодавства та координацію економічної політики між країнами-

¹ Король М. М. Еволюція державного регулювання Європейської банківської системи. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2020. Вип. 45. С. 21-26. <https://doi.org/10.32843/infrastruct45-4>

² Заяць О. І., Ярема Т. В. Конкурентна політика ЄС. Norwegian Journal of Development of the International Science. 2023. № 89. С. 19-21. <https://doi.org/10.5281/zenodo.6912716>

членами. Проте автори зазначають, що інтеграція не є лінійним процесом – вона супроводжується адаптацією національних економік, регуляторними змінами та необхідністю підтримки менш розвинених регіонів [6].

Ще одним важливим напрямом стала Гармонізація економічної політики в рамках Стратегії «Європа 2020», яка була спрямована на підвищення конкурентоспроможності економіки, інноваційний розвиток та створення «зеленої» економіки. Проте реалізація цієї стратегії відбувалася нерівномірно, оскільки економіки Західної та Східної Європи мали суттєві розбіжності у рівнях розвитку.

У сучасних умовах Європейський Союз продовжує поглиблювати економічну інтеграцію через розширення єдиного ринку, підтримку цифрової економіки та розвиток екологічно сталих технологій. Важливим пріоритетом залишається також розширення ЄС, яке передбачає поступову інтеграцію нових країн-кандидатів, зокрема України. Значну увагу економічній інтеграції приділено у дослідженні (2023)³, у якому аналізуються виклики та можливості розширення ЄС за рахунок нових країн-кандидатів. Автори проекту зазначають, що процес інтеграції України до ЄС потребуватиме значних фінансових ресурсів, проте сприятиме економічному зміцненню всього Союзу, зокрема за рахунок інвестиційного співробітництва, технологічного обміну та розвитку нових торговельних зв'язків [7].

Таким чином, економічна інтеграція ЄС після 2008 року пройшла фазу глибокої регуляторної перебудови, що сприяло посиленню фінансової стабільності, проте також створило нові виклики, пов'язані з необхідністю координації між країнами з різним рівнем економічного розвитку. Економічна інтеграція ЄС є багаторівневим процесом, що забезпечує економічне зростання, фінансову стабільність і конкурентоспроможність європейських країн. Проте вона також супроводжується структурними викликами, такими як нерівномірність економічного розвитку, необхідність регуляторних змін і вплив глобальних економічних факторів.

³ Шинкар В. А., Теплова Л. І. Економічні можливості і проблеми України в умовах реалізації вступних переговорів з Євросоюзом. Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. 2024. Випуск 4 (114). С. 90-95. DOI: <https://doi.org/10.37734/2409-6873-2024-4-15>

Міжнародна трудова міграція є важливим фактором міжрегіональної співпраці у межах Європейського Союзу. Особливо це стосується прикордонних регіонів, де спостерігається висока мобільність робочої сили. Як зазначають дослідники (2021)⁴, транскордонна міграція між Україною та сусідніми країнами ЄС, зокрема Польщею, Словаччиною, Угорщиною та Румунією, формує нові економічні зв'язки та сприяє зміцненню міжрегіональної співпраці [8].

Учасники проєкту зазначають, що головними причинами зростання трудової міграції в Європі є:

1. Економічні чинники – відмінності у рівні заробітної плати, доступ до соціального забезпечення та стабільність ринку праці в країнах ЄС.

2. Демографічні процеси – старіння населення в країнах Західної Європи підвищує попит на трудових мігрантів, особливо в секторі догляду за літніми людьми та медичних послуг.

3. Політичні аспекти – спрощення процедур отримання дозволів на роботу у межах трудових угод між країнами ЄС і державами-сусідами.

4. Регіональні ініціативи – проєкти транскордонного співробітництва, спрямовані на залучення трудових ресурсів та створення спільних економічних зон.

Уряди країн ЄС розробляють спільні програми адаптації трудових мігрантів, що включають:

1. Освітні ініціативи – можливості для навчання та підтвердження професійних кваліфікацій.

2. Сприяння офіційному працевлаштуванню – спрощені процедури реєстрації для трудових мігрантів.

3. Підтримку малого та середнього бізнесу серед мігрантів – грантові програми для розвитку підприємництва.

На думку дослідників проєкту НДР досвід Карпатського Єврорегіону у галузі регулювання міграційних процесів через регіональні угоди сприяє сталому розвитку

⁴ Химинець В. В., Головка А. А., Цімболинець Г. І. Вплив трудової міграції на міжрегіональну співпрацю в межах Карпатського Єврорегіону. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2021. Вип. 38. С. 88–95. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2021-38-15>

економіки та знижує рівень нелегальної трудової міграції. Отже, міжнародна трудова міграція є не лише викликом, а й можливістю для економічного розвитку. Вона сприяє зміцненню міжрегіонального партнерства, створенню нових робочих місць та підвищенню економічної інтеграції. Важливу роль у цьому процесі відіграють механізми транскордонної співпраці та адаптаційні програми для трудових мігрантів у межах ЄС.

Економічна інтеграція ЄС сприяла створенню стійкої фінансової системи, яка, однак, зазнає змін під впливом кризових явищ та глобалізаційних процесів. У наступному розділі розглядаються особливості фінансової політики ЄС та трансформації банківського сектора.

1.2 Фінансові системи та банківська політика ЄС

Європейська банківська система зазнала значних змін під впливом фінансових криз, що призвело до створення Банківського союзу, механізму єдиного нагляду та Фонду фінансової стабільності. Важливим фактором впливу є також глобалізація, яка формує сучасні тенденції фінансової політики та механізми регулювання банківської сфери. Як зазначено у дослідженні (2023)⁵, запровадження нових механізмів фінансового регулювання в ЄС значно зменшило ризики повторення кризових явищ, проте спричинило посилення бюрократичного тиску на банки, що обмежує їхню гнучкість та інноваційний потенціал [9].

Фінансова система є фундаментом стабільності та розвитку економіки ЄС, а її політика спрямована на забезпечення конкурентоспроможності банківського сектору, гармонізацію фінансових ринків та посилення фіскальної стабільності. Як зазначено в проєктному дослідженні (2020)⁶, світова фінансова система представлена кількома основними моделями: банкоцентричною, фондовою,

⁵ Король М. М., Лапа І. В., Фізеші Й. Й. Аналіз трансформації банківських послуг з використанням системи дистанційного обслуговування. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2023. Вип. 48. С. 46–50. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2023-48-8>

⁶ Король М. М. Сутність та особливості функціонування моделей фінансових систем в умовах глобалізації. Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління. 2020. Т. 31 (70), № 4. DOI: <https://doi.org/10.32838/2523-4803/70-4-2>.

змішаною та ісламською. Європейський Союз традиційно орієнтується на змішану модель фінансової системи, яка поєднує елементи банкоцентричної та фондової моделі. Такий підхід сприяє гнучкому регулюванню ринків капіталу, ефективному фінансуванню інновацій та диверсифікації джерел капіталу [10].

Криза 2008 року виявила слабкі місця європейської фінансової системи, зокрема недостатній рівень регулювання великих банків та високу залежність від зовнішніх фінансових потоків. У відповідь на ці виклики ЄС ініціював нову фінансову архітектуру, що включає Європейський банківський союз, жорсткіші вимоги до капіталу та посилення контролю за фінансовими установами.

Ключовими напрямками трансформації банківської системи ЄС залишаються:

1. Посилення фінансового регулювання – впровадження єдиних стандартів звітності та капіталу (Базель III).
2. Розвиток цифрових фінансових послуг – стимулювання фінтех-компаній та цифрових банків.
3. Зміцнення ролі Європейського центрального банку – централізоване управління монетарною політикою.
4. Цифровізація банківського сектору ЄС

Трансформація банківського сектору ЄС є важливим елементом його адаптації до сучасних викликів, зокрема цифровізації фінансових послуг. Як зазначають дослідники (2023), одним із ключових трендів останнього десятиліття є розвиток дистанційного банкінгу, що докорінно змінило механізми надання фінансових послуг [9].

Європейські банки активно впроваджують Home-banking, Tele-banking, PC-banking, Інтернет-банкінг та мобільний банкінг, що дозволяють клієнтам здійснювати фінансові операції без необхідності відвідування банківських відділень. Такі технології забезпечують зручність, швидкість та безпеку фінансових транзакцій. Основні аспекти розвитку дистанційного банкінгу в ЄС: 1) автоматизація фінансових послуг – зниження навантаження на традиційні банківські установи; 2) посилення цифрової безпеки – захист персональних даних клієнтів через використання біометричних технологій та багаторівневої аутентифікації; 3) Розширення цифрових фінансових платформ – інтеграція фінтех-компаній у банківську систему.

Як показують дослідження, впровадження цифрових банківських послуг значно зросло внаслідок пандемії COVID-19, що змусило банки переглянути свої бізнес-моделі та розширити спектр дистанційного обслуговування. В ЄС активно розвиваються технології безконтактних платежів, електронних транзакцій та мобільних гаманців, що підвищують ефективність фінансової системи.

Таким чином, цифровізація банківських послуг у ЄС є важливим фактором підвищення конкурентоспроможності фінансового сектору, що сприяє формуванню гнучкої та адаптивної фінансової системи.

Банківські системи відіграють ключову роль у забезпеченні фінансової стабільності та розвитку світової економіки. У межах глобалізації фінансових ринків банківський сектор ЄС адаптується до нових викликів, що пов'язані з цифровізацією, фінансовими кризами та посиленням регуляторного контролю. Як зазначає у монографії (2020)⁷, сучасні банківські системи змінюють свої операційні моделі відповідно до викликів глобальної економіки, впроваджуючи новітні фінансові технології та методи управління ризиками.

Згідно з дослідженням, фінансові системи країн світу можна поділити на три основні моделі: 1) банкоцентрична модель (ЄС, Японія) – банківські установи є основним джерелом фінансування економіки; 2) ринкоцентрична модель (США, Велика Британія) – фінансові ринки відіграють провідну роль у залученні капіталу; 3) змішана модель (Канада, Німеччина, Франція) – поєднання банківських інструментів та фінансових ринків [11].

Європейський Союз дотримується змішаної моделі банківської системи, що поєднує фінансування через банки та ринки капіталу, що дозволяє підвищувати стабільність економіки.

Глобалізаційні процеси вимагають від банків ЄС адаптації до нових фінансових викликів, серед яких: 1) посилення конкуренції з боку міжнародних фінансових установ; 2) зростання регуляторного тиску внаслідок впровадження

⁷ Король М. М. Функціонування банківських систем у глобальному економічному просторі: монографія. Ужгород: Видавництво УжНУ "Говерла", 2020. 380 с.

директив ЄС (Базель III, PSD2); 3) цифрова трансформація фінансових послуг, розвиток фінтех-компаній.

Збереження конкурентоспроможності банківського сектору ЄС можливе лише за умови гармонізації фінансових стандартів, впровадження цифрових технологій та зміцнення наглядових механізмів [11].

Фінансові кризи суттєво впливають на стабільність банківських систем, викликаючи: 1) зниження довіри до фінансових установ; 2) зростання неплатоспроможності банків та потребу у державній підтримці; 3) посилення регуляторних вимог щодо капіталу та ліквідності.

Європейський Союз після кризи 2008 року запровадив нову фінансову архітектуру, що включає: 1) банківський союз – єдиний механізм нагляду за банками в межах ЄС; 2) фонд фінансової стабільності – резервний механізм для порятунку проблемних банків; 3) Європейську систему фінансового нагляду – координацію між національними регуляторами банківської сфери.

Отже, банківська система ЄС зазнає суттєвих трансформацій під впливом глобалізаційних процесів, посилюючи фінансову інтеграцію та цифровізацію послуг. Створення Банківського союзу та посилення регуляторного нагляду дозволяє підвищити стійкість банків до кризових явищ, забезпечуючи стабільність фінансової системи ЄС у довгостроковій перспективі.

Фінансова стабільність ЄС тісно пов'язана з розвитком інноваційної політики та адаптацією до цифрових викликів. Це стимулює технологічні трансформації, що формують сучасну економічну модель Європейського Союзу.

1.3 Інновації та цифровізація як рушійні сили економіки ЄС

Цифрова трансформація міжнародної торгівлі є ключовим напрямом розвитку Європейського Союзу, оскільки технологічний прогрес сприяє підвищенню ефективності зовнішньоекономічної діяльності, скороченню транзакційних витрат і

прискоренню логістичних процесів. Як зазначають учасники проєкту (2024)⁸, ЄС послідовно впроваджує цифрові інструменти для спрощення міжнародної торгівлі, зменшення впливу бюрократичних бар'єрів та підвищення конкурентоспроможності європейських компаній.

Автори підкреслюють, що основним викликом цифрової трансформації є цифровий розрив між країнами-членами ЄС, що проявляється у різному рівні доступу до цифрових технологій, нерівномірному розвитку електронної комерції та розбіжностях у законодавчому регулюванні. Відмінності у цифровій інфраструктурі між Західною та Східною Європою створюють нерівні умови для інтеграції малих і середніх підприємств у європейський цифровий ринок [12].

Ключовими ініціативами, спрямованими на цифрову трансформацію міжнародної торгівлі в ЄС, є:

1) єдиний цифровий ринок (Digital Single Market) – спрощення онлайн-торгівлі та гармонізація цифрового регулювання між країнами-членами;

2) електронні митні декларації та цифрова логістика – впровадження спрощених процедур контролю товарів та переведення логістичних ланцюгів у цифровий формат;

3) розвиток технологій блокчейну для міжнародної торгівлі – забезпечення прозорості, безпеки транзакцій і скорочення витрат на посередників.

Інноваційний розвиток Європейського Союзу є ключовим фактором його економічної стійкості та глобальної конкурентоспроможності. Як зазначають вчені-дослідники (2022)⁹, сучасна промислова політика ЄС базується на поєднанні вертикальної (секторальної) та горизонтальної (функціональної) моделей управління. У межах цієї стратегії виділяються три основні напрямки інноваційного розвитку:

⁸ Гетманенко О. О., Фізеші Й. Й. Цифрова трансформація міжнародної торгівлі у вимірах цифрового розриву. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2024. Вип. 52. С. 44–48. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2024-52-6>.

⁹ Заяць О. І., Ярема Т. В. Сучасна промислова політика та інноваційна стратегія Європейського Союзу. Вісник Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова. 2022. Т. 27, Вип. 2(92). DOI: <https://doi.org/10.32782/2304-0920/2-92-1>

1) цифровізація промисловості: перехід до індустрії 4.0, що передбачає широке використання автоматизованих виробництв, робототехніки, штучного інтелекту та блокчейн-технологій.

2) розвиток «зеленої» економіки: впровадження Європейського зеленого курсу як комплексної стратегії екологічної трансформації економіки;

3) формування єдиної цифрової екосистеми: розвиток єдиного цифрового ринку, що забезпечує стандартизацію технологічних рішень та цифрових інфраструктур у всіх країнах-членах [13].

Автори підкреслюють, що нова інноваційна стратегія ЄС на період 2021–2027 рр. спрямована на скорочення технологічного розриву між країнами-членами, підтримку стартапів та стимулювання міжнародного технологічного співробітництва. Проте, одним із основних викликів залишається недостатнє фінансування досліджень і розробок порівняно зі США та Китаєм, що обмежує швидкість інноваційного прориву.

Можемо зробити висновки: по-перше цифровізація міжнародної торгівлі є стратегічним пріоритетом ЄС, що дозволяє підвищити ефективність економічної діяльності та адаптувати європейський ринок до глобальних технологічних змін; по-друге ЄС зосереджує увагу на гармонізації інноваційної політики, залученні приватних інвестицій у технологічний сектор та розвитку конкурентоспроможного цифрового простору для всіх країн-членів.

Інноваційний розвиток Європейського Союзу є ключовим фактором його економічної стійкості та глобальної конкурентоспроможності. Важливу роль у цьому відіграє парадигма «нового інноваційного світогляду», що базується на концепції «відкритої інновації 2.0». Як зазначають дослідники (2022)¹⁰, ця парадигма є основним рушієм науково-технологічної політики ЄС, спрямованої на створення єдиного інноваційного простору, розвиток цифрової економіки та стимулювання міждисциплінарних досліджень

¹⁰ Заяць О.І., Ярема Т.В. Парадигма «нового інноваційного світогляду» ЄС. Науковий погляд: економіка та управління, 2022. №2 (78). С. 20-25. DOI: <https://doi.org/10.32836/2521-666X/2022-78-3>

Автори наголошують, що ключовими характеристиками «відкритої інновації 2.0» є: 1) використання міждисциплінарного підходу в наукових дослідженнях; 2) формування екосистеми спільної творчої діяльності, яка включає державний, корпоративний та академічний сектори; 3) посилення ролі інноваційної взаємодії між країнами-членами ЄС, що сприяє швидкому обміну технологіями та знаннями [14].

На основі Європейського інноваційного таблоїду було визначено лідерів ЄС за рівнем інноваційної активності. Швеція, Фінляндія, Данія і Бельгія традиційно займають перші позиції у сфері розвитку інноваційних технологій. У той же час, держави Південної та Східної Європи мають нижчий рівень інноваційного потенціалу, що пояснюється обмеженим фінансуванням НДДКР та неефективністю державних інноваційних політик

Європейська інноваційна стратегія базується на концепції «трьох В» (Відкрита інновація, Відкрита наука, Відкритість світу). Основними цілями цієї стратегії є:

1. Цифровізація економіки – стимулювання інвестицій у цифрові технології, зокрема штучний інтелект, блокчейн, хмарні обчислення.

2. Формування Європейського науково-дослідного простору (ЄНП) – розвиток міждержавного співробітництва у сфері науки та технологій.

3. Індустрія 4.0 – підтримка високотехнологічного виробництва, автоматизації та роботизації промисловості[14].

Зробимо висновки, що Європейський Союз орієнтується на формування інноваційно орієнтованої економіки, що базується на цифрових технологіях, відкритих інноваціях та активній міжнародній співпраці. Впровадження цих стратегій дозволить ЄС утримувати лідируючі позиції у світовій науково-технічній конкуренції та забезпечувати стійкий економічний розвиток.

Стратегічні економічні ініціативи ЄС спрямовані не лише на підтримку фінансової стабільності та інноваційного розвитку, а й на посилення позицій у глобальній економіці. Наступний розділ аналізує перспективи економічного розвитку ЄС в умовах глобальних викликів.

1.4 Економічні перспективи ЄС у контексті глобальних викликів

Глобалізація є одним із ключових факторів економічної трансформації Європейського Союзу, оскільки вона сприяє інтенсифікації міжнародної торгівлі, мобільності капіталу та технологічним змінам. Як зазначають учасники проєкту (2020)¹¹, сучасні глобальні процеси значною мірою визначають структурні зміни в економіках країн-членів ЄС та впливають на їхню конкурентоспроможність [15].

Основні виклики, які глобалізація створює для економічної системи ЄС: 1) зростання економічної нерівності між країнами-членами – розрив між високорозвинутими економіками Західної Європи та країнами Центральної та Східної Європи залишається значним; 2) підвищена конкуренція з боку глобальних ринків – зокрема, вплив економік США, Китаю та нових індустріальних країн на європейський виробничий сектор; 3) технологічні виклики та цифрова трансформація – необхідність адаптації до розвитку штучного інтелекту, автоматизації виробництва та впровадження інновацій у промисловість.

Попри виклики, глобалізація відкриває нові можливості для економічного розвитку ЄС. Основні стратегічні напрями адаптації включають: 1) поглиблення внутрішньої економічної інтеграції – усунення бар'єрів на єдиному ринку ЄС та сприяння економічній конвергенції; 2) зміцнення позицій у міжнародній торгівлі – розширення торгівельних угод із ключовими партнерами (Китай, США, Канада, країни Азії); 3) розвиток цифрової економіки – стимулювання інновацій, розвиток електронної комерції та запровадження цифрового єдиного ринку; 4) екологічна трансформація – Європейський зелений курс (Green Deal) сприяє переходу до вуглецево-нейтральної економіки та розвитку сталих технологій.

На нашу думку, глобалізація залишається двосічним фактором для економіки ЄС – з одного боку, вона стимулює зростання конкурентоспроможності, з іншого – створює ризики економічної нерівності та втрати частини ринку через глобальну конкуренцію. Успішна адаптація до глобальних викликів потребує гнучкої

¹¹ Химинець В. В., Ільків В. В. Напрями розвитку сучасної глобальної економіки. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2020. Вип. 33, ч. 2. С. 98–101. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2020-33-38>

економічної політики, інвестицій в інновації та інтеграції екологічних стандартів у виробничі процеси.

Європейський Союз є одним із ключових експортерів агропромислової продукції у світі. Як зазначають дослідники (2024)¹², головними партнерами ЄС у торгівлі аграрною продукцією є Великобританія, Китай, США та Бразилія [16].

Основні тенденції розвитку аграрного експорту ЄС:

1. Високий рівень стандартизації продукції, що забезпечує конкурентоспроможність на глобальному ринку.

2. Профіцит у торгівлі продовольчими товарами, що сприяє економічній стабільності ЄС

3. Розвиток екологічних стандартів, що впливає на споживчі вимоги та експортоорієнтованість ринку.

Аграрний сектор ЄС залежить від глобальних ринків, що робить його вразливим до:

1. Кліматичних змін, що знижують урожайність і вимагають адаптації до нових агротехнологій.

2. Енергетичних криз, які впливають на вартість виробництва та транспортування продукції.

3. Глобальної конкуренції – ЄС має конкурувати із США, Канадою, Бразилією та іншими аграрними гігантами

Аграрний сектор залишається стратегічною галуззю для економіки ЄС, що забезпечує продовольчу безпеку та високу конкурентоспроможність на світовому ринку. Подальший розвиток сільського господарства в ЄС залежатиме від екологічних ініціатив, адаптації до кліматичних змін та впровадження інноваційних технологій.

Економічна політика ЄС спрямована на стабілізацію ринку, боротьбу з інфляцією та стимулювання інвестицій. Виклики пандемії COVID-19, енергетичної

¹² Брензович К. С., Дрогальчук А.В., Готра А. А. Експортний потенціал аграрного сектору ЄС. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2024. Вип. 52. С. 25–29. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2024-52-3>

кризи та війни в Україні стали серйозними факторами впливу на економічне зростання. Згідно з Шинкарем та Тепловою (2023)¹³, макроекономічна модель ЄС змінюється під впливом війни в Україні та санкційної політики щодо Росії [17].

Аналізуючи економічні перспективи ЄС, важливим є врахування стану зовнішньої торгівлі, оскільки інтеграція в світову економіку є одним із ключових факторів економічного розвитку об'єднання. Як зазначають учасники проекту (2024)¹⁴, зовнішня торгівля ЄС залишається важливим механізмом підтримки економічного зростання, проте стикається з новими викликами, такими як глобальна нестабільність, торговельні обмеження, енергетична криза та наслідки пандемії COVID-19 [18].

Автори дослідження підкреслюють, що ключові країни-партнери ЄС-США, Китай та Велика Британія – формують основні тенденції у зовнішній торгівлі, що змушує ЄС адаптувати свою економічну політику. Важливими аспектами залишаються енергетична безпека, диверсифікація ринків та цифровізація торговельних процесів. Зміни в структурі світової торгівлі вимагають від ЄС посилення співпраці з країнами, що розвиваються, а також розширення торговельних угод із стратегічно важливими партнерами. Особливу увагу приділяють посиленню контролю над експортом критично важливих товарів та впровадженню нових механізмів цифрової торгівлі.

Таким чином, економічні перспективи ЄС значною мірою залежать від адаптації до глобальних викликів, включаючи енергетичні виклики, посилення геополітичної конкуренції та впровадження інновацій у зовнішньоторгівельну діяльність.

¹³ Шинкар В. А., Теплова Л. І. Формування євроінтеграційної макроекономічної моделі України в умовах російської воєнної агресії. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2023. Вип. 48. С. 90–94. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2023-48-16>.

¹⁴ Король М. М., Куліковська І. В., Нам'як Ю. Ю. Аналіз сучасного стану зовнішньої торгівлі провідних країн світу. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2024. Вип. 52. С. 109–113. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2024-52-17>

Аналіз інвестиційного клімату ЄС відіграє ключову роль у прогнозуванні економічних перспектив об'єднання. Як зазначають дослідники (2020)¹⁵, попри глобальні виклики, Європейський Союз залишається одним із найпривабливіших регіонів для прямих іноземних інвестицій (ПІІ). Автори підкреслюють, що станом на 2019 рік країни ЄС залучили 25,18% від загального обсягу ПІІ у світі, що свідчить про високу конкурентоспроможність європейської економіки [19].

Водночас пандемія COVID-19 спричинила суттєвий спад інвестиційної активності: у 2020 році прогнозувалося зниження ПІІ в Європі на 30-45%. Це стало наслідком економічного спаду в країнах ЄС, особливо в найбільш уразливих секторах – туризмі, виробництві та транспорті. Відповіддю на кризу стало посилення механізмів скринінгу іноземних інвестицій, що мало на меті захист стратегічних галузей від зовнішніх загроз.

Крім того, Європейський Союз адаптував інвестиційну політику через програми економічного відновлення, такі як Європейський фонд відновлення та ініціативи фінансової підтримки малого і середнього бізнесу. Дослідження також показує, що найпривабливішими країнами для інвесторів залишаються Данія, Швеція та Нідерланди, які стабільно демонструють високі позиції в міжнародних рейтингах економічної свободи та конкурентоспроможності.

Отже, перспективи ЄС значною мірою залежатимуть від здатності адаптуватися до глобальних економічних змін, відновлення довіри інвесторів та подальшого розвитку фінансових механізмів підтримки економіки.

¹⁵ Брензович К. С., Пишмінцева М. Д. Інвестиційний клімат країн ЄС: загальна характеристика та риси коронавірусного періоду. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2020. Вип. 33, ч. 2. С. 29–34. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2020-33-27>.

РОЗДІЛ 2.

МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В ЄС: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

2.1 Динаміка та причини міграційних потоків у ЄС

Міграційні процеси в ЄС є важливою складовою його соціально-економічного розвитку. Основні причини міграційних потоків включають економічні можливості, соціальні умови, політичні кризи та конфлікти в країнах походження мігрантів. За даними дослідників (2023)¹⁶, основними регіонами походження мігрантів до ЄС є Близький Схід, Африка та Східна Європа, зокрема Україна [20].

Дослідження показують, що основні хвилі міграції до ЄС припадають на періоди криз. Наприклад, міграційна криза 2015 року була викликана громадянською війною в Сирії та нестабільністю в Лівії. Згідно з проєктним дослідженням (2023)¹⁷, підвищення рівня міграції спостерігалось також у 2022-2023 роках у зв'язку з війною в Україні, що спричинило значний потік біженців до країн ЄС [21]. Політика ЄС щодо міграції формується на основі балансу між контролем за міграційними потоками та забезпеченням прав мігрантів. У цьому контексті ключову роль відіграє «Європейська політика сусідства» та Дублінська система регулювання біженців.

Основними причинами міграції до ЄС є:

1. Економічні можливості – високий рівень заробітної плати та розвинена соціальна інфраструктура стимулюють трудову міграцію з країн із низькими доходами.
2. Політичні та військові конфлікти – війна в Сирії, Лівії та Україні спричинила масовий притік біженців.

¹⁶ Приходько В. П., Якубик В. С. Глобальні міграційні процеси в контексті безпеки міжнародних економічних відносин. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2023. Вип. 49. С. 118–121. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2023-49-22>.

¹⁷ Kateryna Brenzovych. Cross-Border Cooperation between Slovakia and Ukraine: Volume I: Impact of EU relations with Ukraine. 2019. 182p. ISBN 978-80-555-2348-4.

3. Кліматичні зміни – деградація навколишнього середовища у деяких африканських та азійських країнах змушує людей переселятися до більш стабільних регіонів.

4. Демографічні фактори – у Західній Європі спостерігається старіння населення, що сприяє залученню мігрантів для заповнення дефіциту робочої сили.

Політика ЄС щодо міграції формується на основі балансу між контролем за міграційними потоками та забезпеченням прав мігрантів. У цьому контексті ключову роль відіграє:

1. Європейська політика сусідства, яка сприяє співпраці з країнами-партнерами для зменшення нелегальної міграції.

2. Дублінська система регулювання біженців, яка визначає процедури розгляду заяв про надання притулку в ЄС.

3. Програми інтеграції – навчальні курси, професійна підготовка та соціальна адаптація для новоприбулих мігрантів

Згідно з дослідженням дослідників (2023)¹⁸, ефективна інтеграція мігрантів в економічне та соціальне середовище приймаючих країн сприяє зростанню зайнятості та підвищенню рівня ВВП [17]. Програми ЄС спрямовані на підтримку освіти, навчання та соціальної адаптації трудових мігрантів.

Таким чином, динаміка міграційних потоків у ЄС формується під впливом економічних, політичних та соціальних чинників. Останніми роками рівень міграції зріс через війну в Україні, що стало серйозним викликом для європейських урядів. Подальший розвиток міграційної політики ЄС спрямований на підтримку біженців, адаптацію трудових мігрантів та боротьбу з нелегальною міграцією.

Аналізуючи міграційні потоки в ЄС, важливо враховувати не лише динаміку переміщення населення, а й вплив кризових явищ. Одним із найбільш значущих факторів останнього десятиліття стала пандемія COVID-19, яка докорінно змінила характер міжнародної трудової міграції.

¹⁸ Шинкар В. А., Теплова Л. І. Формування євроінтеграційної макроекономічної моделі України в умовах російської воєнної агресії. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2023. Вип. 48. С. 90–94. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2023-48-16>.

2.2 Наслідки пандемії COVID-19 для міжнародної трудової міграції

Пандемія COVID-19 суттєво вплинула на міжнародну трудову міграцію, спричинивши масові закриття кордонів, обмеження вільного пересування та посилення вимог до мігрантів. Ці зміни призвели до значного скорочення трудової міграції та зростання рівня безробіття серед мігрантів. Згідно з дослідженням (2023)¹⁹, пандемія викликала кризу в секторах, які традиційно залежать від трудових мігрантів, таких як будівництво, сільське господарство та сфера послуг [22]. Закриття кордонів призвело до порушень логістичних ланцюгів та нестачі робочої сили у багатьох країнах ЄС, що негативно позначилося на темпах економічного відновлення після пандемії.

Основні наслідки пандемії для міжнародної трудової міграції включають:

1. Зменшення мобільності робочої сили – мігранти зіткнулися з новими обмеженнями на в'їзд, зокрема із запровадженням карантинних вимог та тестування.

2. Дефіцит кадрів у критично важливих секторах економіки – нестача сезонних працівників у сільському господарстві та медичному секторі спричинила значне зниження виробничих показників.

3. Зростання рівня безробіття серед мігрантів – скорочення зайнятості через локдауни особливо відчули низькокваліфіковані працівники.

Реакція урядів країн ЄС на кризу трудової міграції. У відповідь на виклики пандемії країни ЄС переглянули свою міграційну політику, запровадивши нові механізми підтримки трудових мігрантів. Як зазначено в дослідженні (2023) [17], основними заходами підтримки стали:

1. Фінансова допомога для працівників, що втратили роботу – компенсаційні виплати та розширені соціальні програми для мігрантів.

2. Програми перекваліфікації – створення умов для навчання та освоєння нових спеціальностей мігрантами.

¹⁹ Заяць О. І., Попик В. В. Вплив пандемії COVID-19 на міжнародну трудову міграцію. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2022. Вип. 42. С. 55–59. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2022-42-9>.

3. Спрощені процедури отримання дозволів на роботу – уряди країн ЄС скоротили бюрократичні процедури для залучення іноземних працівників.

Крім того, пандемія змусила країни ЄС оптимізувати цифрові платформи працевлаштування, щоб забезпечити дистанційний доступ мігрантів до вакансій та спростити процес оформлення документів.

Після пом'якшення карантинних обмежень рівень міжнародної трудової міграції почав поступово відновлюватися, проте залишився нижчим за докризові показники. В умовах постпандемічного відновлення зросла роль державного регулювання у сфері міграції та було посилено політику соціальної інтеграції мігрантів [21].

Ключові тенденції, що сформувалися після пандемії:

1. Збільшення попиту на мігрантів у країнах з низьким рівнем народжуваності – зокрема, у Німеччині, Франції та Італії.
2. Зростання дистанційної зайнятості серед трудових мігрантів – адаптація до нових умов праці внаслідок цифровізації економіки.
3. Акцент на інтеграційних програмах для мігрантів – держави ЄС посилили заходи з адаптації мігрантів до нових реалій ринку праці.

Аналітика та узагальнення дослідників проекту свідчать, що пандемія COVID-19 змінила динаміку трудової міграції в ЄС, спричинивши скорочення робочої мобільності та зміну політики міграційного регулювання. Реакція країн-членів ЄС була спрямована на фінансову підтримку мігрантів, розвиток дистанційної зайнятості та адаптацію до нових умов працевлаштування. Водночас, для повноцінного відновлення міжнародної трудової міграції необхідно продовжити спрощення адміністративних процедур та розширення програм перекваліфікації.

Трудова міграція відіграє важливу роль у соціальній структурі як країн-донорів, так і країн-реципієнтів мігрантів. Вона не лише сприяє економічному розвитку, але й має значні соціальні наслідки, які впливають на сімейні відносини, рівень соціальної захищеності та демографічну ситуацію.

Як зазначають учасники проєкту (2019)²⁰, одним із основних викликів трудової міграції є розрив сімейних зв'язків, що особливо актуально для українських мігрантів, які тривалий час працюють у країнах ЄС.

Соціальні виклики трудової міграції: 1) феномен «євросиріт» – діти, що залишаються в Україні без постійного догляду батьків-мігрантів, стикаються з психологічними проблемами, низьким рівнем соціалізації та труднощами в навчанні; 2) дезінтеграція сімей – довготривала міграція призводить до ослаблення сімейних зв'язків, високого рівня розлучень та втрати сімейних традицій; 3) збільшення навантаження на соціальні служби – зростання кількості літніх людей, які залишаються без догляду, створює додаткове навантаження на соціальні та медичні служби в країнах-донорах мігрантів; 4) зміни в ринку праці ЄС – збільшення потоку трудових мігрантів спричиняє демографічні зрушення, що впливають на соціальну політику та рівень зарплат у приймаючих країнах [23].

Європейський Союз активно працює над зменшенням негативних наслідків трудової міграції через: 1) програми інтеграції мігрантів – соціальні курси, мовне навчання та психологічна підтримка для адаптації; 2) фінансування соціальних проєктів у країнах-донорах мігрантів – підтримка програм догляду за дітьми та літніми людьми; 3) регулювання ринку праці – забезпечення рівних умов праці для мігрантів та місцевих жителів.

Таким чином, трудова міграція, попри економічні переваги, має значні соціальні наслідки, що потребують комплексного регулювання. Країни ЄС продовжують розробляти механізми для інтеграції мігрантів у соціальну систему та зменшення впливу міграції на сімейні відносини та соціальну сферу у країнах походження мігрантів.

Наслідки пандемії проявилися не лише у зміні динаміки міграційних потоків, а й у соціальних аспектах. Глибший аналіз цих процесів дозволяє оцінити вплив

²⁰ Khyminets, V., & Tsimbolynets, H. (2019). Labor Migration of Ukrainians and its Importance for Development of Family Relations and Social Sphere of Ukraine. *Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: International Economic Relations and World Economy*, 25, 112–119.

міграції на трудовий ринок, демографічну структуру та рівень соціального забезпечення в країнах ЄС.

2.3 Транскордонна та міжрегіональна співпраця

Транскордонна та міжрегіональна співпраця є важливим інструментом регулювання міграційних потоків у межах Європейського Союзу. Вона сприяє оптимізації управління кордонами, адаптації мігрантів та створенню економічних можливостей для регіонального розвитку.

Згідно з дослідженням вчених – учасників проекту (2023)²¹, ефективно трансграничне співробітництво між країнами ЄС та їхніми сусідами допомагає стабілізувати міграційні процеси, знижувати соціальну напругу та сприяти економічній інтеграції регіонів

У межах політики ЄС основними напрямками трансграничної та міжрегіональної співпраці є:

1. Європейський інструмент сусідства (ENI) – фінансування проектів у прикордонних регіонах, спрямованих на розвиток економіки та соціальної інтеграції мігрантів.

2. Спільні програми управління кордонами – зменшення нелегальної міграції та зміцнення митного контролю.

3. Підтримка освітніх та трудових ініціатив – розширення програм професійної підготовки для мігрантів, щоб забезпечити їх успішну інтеграцію на ринок праці [24].

Одним із успішних прикладів міжрегіонального співробітництва є співпраця між Словаччиною та Україною, яка реалізується в рамках CBC SK-UA-EU Impact Program²². Ця ініціатива спрямована на створення умов для економічної інтеграції

²¹ Химинець В. В., Кушнір Н. О., Головка А. А. Транскордонна та міжрегіональна співпраця (на прикладі євро регіонів та європейських об'єднань територіального співробітництва). Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2020. Вип. 33, ч. 2. С. 102–107. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2020-33-39>.

²² CBC SK-UA-EU Impact Program – Європейська програма підтримки трансграничного співробітництва між Словаччиною та Україною.

українських мігрантів у сусідні країни ЄС та розширення їхнього доступу до ринку праці

Крім того, ЄС активно підтримує Карпатську ініціативу, яка передбачає інфраструктурні проєкти, розвиток малих і середніх підприємств та покращення транспортної доступності у прикордонних регіонах Центральної Європи.

Транскордонна співпраця відіграє ключову роль у формуванні сприятливих економічних умов для мігрантів, стимулюючи розвиток регіональних ринків праці та зменшуючи рівень нелегальної міграції. Ключові економічні ефекти транскордонного співробітництва: 1) розвиток малого і середнього бізнесу – мігранти залучаються до підприємницької діяльності через транскордонні програми підтримки; 2) фінансова децентралізація – регіони отримують грантові кошти від ЄС, які спрямовуються на розвиток інфраструктури та ринку праці; 3) оптимізація податкової політики – запровадження спільних податкових механізмів для мігрантів у прикордонних регіонах.

Сучасні цифрові платформи суттєво спрощують управління міграційними потоками та підвищують ефективність міжнародного співробітництва. Наприклад, у межах Європейської цифрової міграційної платформи (EDMP) мігранти можуть реєструватися онлайн, отримувати дозвільні документи та проходити перевірку на відповідність кваліфікаційним вимогам.

Основні цифрові ініціативи в межах транскордонної політики ЄС:

1. Електронні робочі візи – автоматизована система обробки дозволів на роботу.

2. Big Data в управлінні міграцією – аналітичні інструменти для прогнозування міграційних потоків та регулювання ринку праці.

3. Цифрові платформи працевлаштування – створення єдиних баз вакансій для трудових мігрантів.

Розширене використання цифрових технологій дозволяє зменшити адміністративні бар'єри для мігрантів та підвищити рівень контролю за їхньою інтеграцією в економіку приймаючих країн.

Отже, транскордонна та міжрегіональна співпраця є важливим елементом регулювання міграційних потоків у ЄС. Завдяки ефективним механізмам управління кордонами, програмам соціальної адаптації та фінансовій підтримці регіонів, ця політика сприяє стабілізації міграційних процесів та посиленню економічної інтеграції. Подальший розвиток таких ініціатив дозволить зміцнити економічні зв'язки між країнами ЄС та їхніми сусідами, зменшити напругу в міграційній політиці та покращити соціальну інтеграцію мігрантів. Використання цифрових технологій значно спрощує управління міграційними потоками та покращує координацію між країнами ЄС.

У сучасних умовах альтернативна енергетика стає ключовим фактором розвитку транскордонного співробітництва між країнами ЄС, особливо у контексті зменшення залежності від викопного палива та боротьби зі змінами клімату. Як зазначає дослідник (2023)²³, у зв'язку з глобальною політичною нестабільністю та необхідністю декарбонізації світової економіки, Європейський Союз впроваджує масштабні енергетичні трансформації, спрямовані на розвиток відновлюваних джерел енергії. Одним із ключових напрямів транскордонного співробітництва є енергетичне партнерство між країнами-членами ЄС та сусідніми державами [25]. Наприклад, співпраця між Україною та ЄС у сфері відновлюваної енергетики сприяє розвитку інфраструктури та створенню нових робочих місць, що зменшує рівень економічної міграції.

За результатами досліджень, основними перевагами розвитку альтернативної енергетики є:

1. Зниження рівня залежності від традиційних енергоресурсів, що сприяє економічній стабільності регіонів.
2. Розвиток нових виробничих секторів, що створює робочі місця для трудових мігрантів.

²³ Дроздовський Я. П., Добей А. Г. Аналіз глобальних переваг і недоліків розвитку альтернативної енергетики. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2023. Вип. 50. С. 112–119. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2023-49-5>

3. Екологічні вигоди, зменшення викидів парникових газів, що позитивно впливає на якість життя у транскордонних регіонах.

Водночас дослідження вказують і на виклики, пов'язані з впровадженням відновлюваних джерел енергії, зокрема потребу в значних інвестиціях та модернізації енергетичної інфраструктури

Таким чином, транскордонне енергетичне співробітництво сприяє економічній інтеграції регіонів, зниженню рівня міграційного тиску та покращенню екологічної ситуації. Проте для ефективної реалізації таких проєктів необхідні значні інвестиції та координація між урядами країн ЄС і сусідніх держав.

РОЗДІЛ 3.

ІНСТИТУЦІЙНІ ЗМІНИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЄС

3.1 Регуляторна конвергенція та конкурентна політика ЄС

Регуляторна конвергенція в Європейському Союзі є ключовим інструментом створення єдиного економічного простору, який забезпечує рівні умови для всіх учасників ринку. ЄС активно працює над гармонізацією законодавчих норм між країнами-членами, зокрема через директиви та регламенти Європейської комісії. Одним із основних напрямків є усунення бар'єрів для вільної конкуренції та регулювання діяльності монополій.

Згідно з дослідженнями (2022)²⁴, регуляторна конвергенція сприяє підвищенню ефективності ринків та зниженню адміністративних витрат [26]. Автори наголошують, що впровадження єдиних стандартів сприяє зміцненню внутрішнього ринку та покращенню умов для малого та середнього бізнесу.

Конкурентна політика ЄС має на меті забезпечення чесної конкуренції між компаніями та захист прав споживачів. Важливим аспектом цієї політики є контроль за державною допомогою підприємствам, що дозволяє уникати створення неконкурентних переваг. Дослідження (2023)²⁵ підтверджує, що ефективне антимонопольне регулювання сприяє інноваційному розвитку та захисту прав підприємців [27].

Таким чином, регуляторна конвергенція та конкурентна політика ЄС відіграють важливу роль у формуванні єдиного економічного простору та створенні сприятливого середовища для економічного розвитку.

Зміни в економічному та міграційному середовищі вимагають відповідних інституційних адаптацій. Одним із ключових аспектів є політика розширення ЄС, яка визначає стратегію інтеграції нових членів та вплив міжнародних економічних процесів на Європейський Союз.

²⁴ Заяць О. І., Ярема Т. В. Конкурентна політика ЄС. *Norwegian Journal of Development of the International Science*. 2022. № 89. С. 19–21. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.6912716>.

²⁵ Заяць О. І., Ярема Т. В., Черномаз М. М. Регуляторна конвергенція країн-членів ЄС. *Управління змінами та інновації*. 2023. № 6. С. 48–52. DOI: <https://doi.org/10.32782/СМІ/2023-6-9>.

3.2. Політика розширення ЄС та міжнародна інтеграція

Державні підприємства відіграють важливу роль у забезпеченні конкурентоспроможності національних економік, особливо в умовах міжнародної інтеграції. Як зазначають дослідники (2020)²⁶, ефективне управління державними підприємствами є ключовим фактором стабільного економічного розвитку та адаптації до європейських ринкових стандартів.

Згідно з дослідженням, процес розширення ЄС впливає на конкурентне середовище державних підприємств у кількох напрямках: 1) лібералізація ринків – інтеграція нових країн в ЄС супроводжується відкриттям ринків та зростанням конкуренції; 2) стандартизація економічної діяльності – підприємства країн-кандидатів мають відповідати антиконкурентному законодавству та політиці ЄС; 3) державна підтримка та регулювання – обмеження державних субсидій, що змушує підприємства адаптуватися до ринкових механізмів [28].

Державні підприємства у країнах ЄС можуть функціонувати за кількома моделями: 1) модель стратегічного управління – підприємства функціонують як автономні компанії, але залишаються у власності держави (Франція, Німеччина); 2) модель часткової приватизації – держава зберігає контрольний пакет акцій, але залучає приватний капітал (Швеція, Нідерланди); 3) модель повної приватизації – підприємства переходять у приватну власність із державним регулюванням ключових секторів (Велика Британія).

Розширення ЄС та вплив глобалізації змушують державні підприємства адаптуватися до конкурентного середовища, що включає: 1) підвищення ефективності управління – запровадження сучасних корпоративних стратегій; 2) інноваційний розвиток – стимулювання технологічних змін та цифровізації; 3) реформування державного сектору – зменшення залежності від державних дотацій та підвищення рівня рентабельності.

²⁶ K. S. Brenzovych, Yu. O. Ostapets, M. M. Palinchak, M. I. Tsalan. Actual directions of state-owned enterprises competitiveness ensuring // The level of efficiency and the need for the influence of social sciences on the development of modern civilization : collective monograph / K. S. Brenzovych, Yu. O. Ostapets, M. M. Palinchak, M. I. Tsalan, etc. – Lviv-Toruń : Liha-Pres, 2020. – 100 p. – P. 60-73.

На нашу думку, державні підприємства у країнах ЄС відіграють стратегічну роль у формуванні економічної конкурентоспроможності. Розширення ЄС змушує державні компанії адаптуватися до ринкових стандартів, підвищувати ефективність та інтегруватися у глобальну економіку. Держави-члени ЄС продовжують балансувати між підтримкою національних підприємств та забезпеченням чесної конкуренції у межах єдиного європейського ринку.

Транснаціональні корпорації (ТНК) відіграють ключову роль у процесах економічного розширення ЄС, сприяючи стабілізації ринків, створенню робочих місць та зростанню інвестиційних потоків. Як зазначено в дослідженні (2024)²⁷, сучасна глобалізація значною мірою формується під впливом діяльності ТНК, які адаптують свої бізнес-моделі до змін у регуляторному середовищі та міжнародній торгівлі

Основні тенденції впливу ТНК на економічну інтеграцію ЄС:

1. Формування глобальних ланцюгів доданої вартості – корпорації переміщують виробничі потужності в регіони з оптимальними умовами для бізнесу.
2. Залучення інвестицій у країни-кандидати – ТНК сприяють підвищенню економічної стійкості через прямі іноземні інвестиції.
3. Технологічна трансформація – ТНК стимулюють інноваційний розвиток у регіонах, де вони розміщують свої виробничі потужності.

З метою запобігання монополізації ринку та забезпечення справедливих умов конкуренції, ЄС впроваджує жорстку антимонопольну політику щодо транснаціональних компаній. Як зазначено у дослідженні, важливими напрямками регулювання є контроль за корпоративними злиттями, податкові механізми та захист даних. Крім того, ТНК активно сприяють інтеграції країн-кандидатів у європейський ринок, оскільки використовують потенціал дешевшої робочої сили, податкові стимули та вигідне географічне розташування для оптимізації виробництва [29].

²⁷ Цалан М. І., Гапак Р. М. Виклики та можливості транснаціоналізації бізнесу. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2024. Вип. 52. С. 38–42

Розширення ЄС передбачає активну взаємодію з транснаціональними компаніями, що сприяє економічному зростанню та стабілізації ринків країн-кандидатів. Водночас, діяльність ТНК потребує ефективного регулювання з боку ЄС, щоб забезпечити справедливу конкуренцію та збалансований економічний розвиток у межах інтеграційного процесу.

Процес розширення Європейського Союзу є важливим напрямком його політики, який передбачає поступове приєднання нових країн-членів та гармонізацію їхніх економічних, правових та політичних систем із нормами ЄС. Основними кандидатами на вступ є країни Західних Балкан, Україна, Грузія та Молдова, які активно впроваджують реформи, необхідні для відповідності Копенгагенським критеріям. Згідно з дослідженням (2023), інтеграція України в ЄС є стратегічною метою, що вимагає трансформації макроекономічної моделі країни відповідно до стандартів ЄС [17]. Автори зазначають, що ключовими викликами для України є необхідність реформування банківського сектору, модернізація економіки та адаптація законодавчої бази до європейських норм.

Вплив зовнішньоекономічних факторів також відіграє важливу роль у політиці розширення ЄС. Дослідження (2023)²⁸ вказує на те, що зростання економічної співпраці між країнами-кандидатами та ЄС є необхідною умовою для успішної інтеграції [30]. У зв'язку з цим ЄС активно застосовує програми фінансової підтримки, такі як Європейський фонд стабільності, спрямовані на посилення економічної стійкості потенційних членів ЄС.

Таким чином, політика розширення ЄС базується на поступовій адаптації економічних і правових систем нових країн-кандидатів, а також на їхній активній співпраці з ЄС у зовнішньоекономічній сфері.

Розширення Європейського Союзу є важливим інструментом економічної та політичної інтеграції, що сприяє зміцненню глобальної конкурентоспроможності

²⁸ Кушнір Н. О., Конар М. В. Оцінка факторів зовнішньоекономічних зв'язків українського бізнесу. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2023. Вип. 49. С. 70–74. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2023-49-12>.

ЄС. Як зазначила дослідниця (2020)²⁹, міжнародні інтеграційні об'єднання, зокрема ЄС, забезпечують економічну стабільність, прискорення інвестиційних потоків та формування спільного ринку, що є ключовими факторами конкурентоспроможності регіону. Європейський Союз є одним із найуспішніших прикладів міжнародної інтеграції, адже він об'єднує країни з різним рівнем розвитку, створюючи єдиний економічний простір, спільну валюту та систему регулювання ринків [31].

Згідно з дослідженням, країни, які приєдналися до ЄС, отримали низку економічних переваг: 1) доступ до єдиного ринку – вільна торгівля, скасування митних бар'єрів та уніфікація стандартів; 2) збільшення припливу іноземних інвестицій – інтеграція з ЄС покращує бізнес-клімат у країнах-кандидатах; 3) стимулювання економічного зростання – гармонізація політики призводить до підвищення рівня ВВП та розвитку інфраструктури.

Разом з тим, наголошено, що процес інтеграції супроводжується викликами, зокрема потребою у реформуванні економіки, адаптації до регуляторних вимог ЄС та подоланні структурних дисбалансів між країнами-членами.

Міжнародні інтеграційні угруповання, такі як ЄС та АСЕАН, відіграють важливу роль у глобальній конкуренції. Європейський Союз, завдяки спільній політиці, стандартизації та фінансовим механізмам підтримки, зберігає лідируючі позиції у міжнародному економічному середовищі.

Проте в останні роки ЄС стикається з викликами, які можуть послабити його конкурентну силу: 1) диспропорції між країнами Західної та Східної Європи; 2) проблеми міграції та демографічні зміни; 3) посилення конкуренції з боку Китаю та США.

Розширення ЄС є одним із головних інструментів підвищення його глобальної конкурентоспроможності. Завдяки розширенню ЄС зміцнює економічні позиції та посилює свій вплив у міжнародній торгівлі. Водночас інтеграційні процеси вимагають економічних реформ, адаптації ринків та фінансової підтримки країн-

²⁹ Заяць О. І. Конкурентна сила міжнародних інтеграційних об'єднань: монографія. Ужгород: Поліграфцентр "Ліра", 2020. 320 с.

кандидатів, що залишається важливим стратегічним завданням для майбутнього розвитку об'єднання.

Окрім економічних і політичних реформ, важливим напрямом інституційної трансформації ЄС є впровадження екологічної політики. Європейський Союз прагне відповідати глобальним викликам шляхом розвитку стратегії «зеленої економіки» та сталого розвитку.

3.3. Екологічна політика ЄС у контексті глобальних викликів

Європейський Союз є лідером у впровадженні політики «зеленої» економіки та сталого розвитку. У рамках Європейського зеленого курсу (European Green Deal) ЄС прагне досягти кліматичної нейтральності до 2050 року, знижуючи викиди парникових газів, розвиваючи відновлювані джерела енергії та запроваджуючи екологічно безпечні технології.

Згідно з виконаними в рамках проєкту НДР дослідженнями (2023)³⁰, одним із головних викликів на шляху до реалізації «зеленої» політики є необхідність балансу між економічним зростанням та екологічною стійкістю [32]. Автори підкреслюють, що перехід до сталого розвитку потребує значних інвестицій у модернізацію виробничих потужностей та зменшення залежності від викопного палива.

Європейська стратегія сталого розвитку включає такі ключові напрями: розвиток циркулярної економіки, яка сприяє ефективному використанню ресурсів; зменшення промислових забруднень та контроль за екологічною безпекою; підтримка екологічних ініціатив у країнах-членах через фінансування зелених проєктів.

У рамках Європейської зеленої угоди створено спеціальні фонди та механізми, що підтримують країни в перехідному процесі. Зокрема, Фонд справедливого переходу (Just Transition Fund) фінансує проєкти, спрямовані на мінімізацію впливу декарбонізації на регіони, що залежать від вуглецевої економіки.

³⁰ Приходько В. П., Бочкай А. А. Екологічні проблеми в контексті прискореної економічної глобалізації та безпечного розвитку. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2023. Вип. 49. С. 110–113. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2023-49-20>.

Таким чином, екологічна політика ЄС є важливою складовою сучасної економічної моделі об'єднання, що сприяє досягненню сталого розвитку та забезпеченню екологічної безпеки.

Розглянемо роль креативної економіки у досягненні екологічних цілей ЄС. Креативна економіка відіграє ключову роль у зменшенні екологічного навантаження на міські середовища, розвитку екологічно чистих технологій та формуванні сталої урбаністики. Як зазначено (2019)³¹, у Європейському Союзі активний розвиток креативних індустрій є не лише засобом економічного зростання, але й частиною екологічної трансформації [33].

Основні напрями впровадження креативної економіки в екологічну політику ЄС: 1) зелений дизайн та екологічна архітектура – проектування будівель із використанням енергоефективних технологій та матеріалів, що переробляються; 2) розвиток циркулярної економіки – впровадження стратегії мінімізації відходів через повторне використання ресурсів та екоінновації; 3) інноваційні технології у сфері переробки та енергозбереження – використання AI, IoT та Big Data для контролю споживання енергії та оптимізації екологічних процесів; 4) європейські ініціативи для розвитку креативної екологічної політики

ЄС активно підтримує проекти на перетині екології та креативної економіки. Найважливішими ініціативами є:

1. New European Bauhaus (2021) – стратегія створення стійких міських екосистем із використанням екологічного дизайну та мистецтва.

2. Creative Europe Programme – фінансування інновацій у сфері культури, які мають екологічний вимір.

3. Green Deal Industrial Plan – розширення «зелених» технологій у промисловому виробництві, що поєднує екологічну ефективність із креативними рішеннями.

³¹ Приходько В. П., Єгорова О. О., Джуган О. В. Досвід ЄС у розвитку креативної економіки. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2019. Вип. 24, ч. 3. С. 48–52.

Таким чином, розвиток креативної економіки у ЄС є важливим інструментом екологічної трансформації, що сприяє стійкому розвитку міст, зменшенню шкідливого впливу виробництва та впровадженню циркулярної економіки. Європейські ініціативи демонструють ефективність інтеграції мистецтва, технологій та екології у формування сталого економічного майбутнього.

Технологічні перетворення також відіграють важливу роль у розвитку ЄС. Запровадження концепції «розумних міст» дозволяє оптимізувати міську інфраструктуру та підвищити ефективність використання ресурсів. Наступний підрозділ розгляне вплив цифрових трансформацій на міське середовище Європи.

3.4. «Розумні міста» та технологічні перетворення у ЄС

Концепція «розумних міст» (Smart Cities) є ключовим напрямом інноваційної політики Європейського Союзу, що спрямована на оптимізацію міської інфраструктури, впровадження цифрових технологій та підвищення екологічної стійкості урбаністичних центрів. Розвиток «розумних міст» відбувається завдяки активному застосуванню великих даних (Big Data), Інтернету речей (IoT), штучного інтелекту (AI) та цифрових платформ для управління міськими системами

Згідно з дослідженням (2019)³², провідні міста ЄС впроваджують інтелектуальні транспортні системи, цифрове управління енергоспоживанням та екологічний моніторинг, що дозволяє мінімізувати споживання ресурсів та підвищити якість життя мешканців [34].

Основні напрями розвитку «розумних міст» у ЄС:

1. Інтеграція відновлюваних джерел енергії у міську інфраструктуру – розширення використання сонячної, вітрової та гідроенергетики для забезпечення автономності енергосистем.

2. Розвиток екологічного громадського транспорту – перехід на електробуси, водневі та гібридні транспортні засоби у міських перевезеннях.

³² Приходько В. П., Єгорова О. О., Кропова А. С. «Розумні міста» у процесах інноваційного розвитку Європейського Союзу: таргетування, ресурси та потенціал». Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2019. Вип. 24, ч. 3. С. 53–59.

3. Використання штучного інтелекту для управління трафіком – інтелектуальні системи аналізують транспортні потоки та оптимізують маршрути руху.

Цифрові платформи для громадської участі – системи електронного врядування дозволяють громадянам брати участь у прийнятті рішень через мобільні додатки та

Європейський Союз активно підтримує розвиток «розумних міст» у межах програм:

1. Horizon Europe – фінансування технологічних досліджень та цифрової трансформації міських центрів.

2. European Green Deal³³ – стратегія сталого розвитку, що передбачає декарбонізацію міст та розвиток енергоефективних технологій.

3. Digital Europe Programme – підтримка ініціатив у сфері цифровізації та впровадження штучного інтелекту у міське планування

Розвиток «розумних міст» у ЄС є важливим елементом цифрової трансформації, екологічної політики та модернізації міських середовищ. Впровадження інноваційних технологій сприяє ефективному управлінню ресурсами, зниженню рівня забруднення та підвищенню комфорту життя громадян. Надалі Європейський Союз планує розширювати програми фінансування інтелектуальних рішень, щоб зробити європейські міста ще більш екологічно сталими та технологічно розвинутими.

Таким чином, аналіз трансформаційних процесів у ЄС дозволяє зробити висновок про необхідність комплексного підходу до економічного, міграційного та інституційного розвитку. Європейський Союз продовжує адаптувати свої політики відповідно до глобальних викликів, формуючи стратегію сталого розвитку та посилюючи інтеграційні процеси.

³³ Європейська комісія. Horizon Europe & Digital Transformation Projects: Smart Cities and AI Integration. – 2023

ВИСНОВКИ

Виконані в рамках проекту НДР кафедри міжнародних економічних відносин «ТРАНСФОРМАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ЕКОНОМІЧНІ, МІГРАЦІЙНІ ТА ІНСТИТУЦІЙНІ АСПЕКТИ» у 2019-2024 рр. наукові дослідження свідчать, що Європейський Союз продовжує проходити через складні трансформаційні процеси, викликані як внутрішніми реформами, так і зовнішніми викликами. Сучасні тенденції розвитку вказують на необхідність адаптації ЄС до глобальних економічних змін, посилення регулювання міграції та впровадження сталих інновацій.

У результаті проведеного аналізу можна стверджувати, що Європейський Союз адаптується до нових викликів, поступово посилюючи фінансову стабільність, цифрові інновації та механізми регулювання міграції. Інституційні зміни зосереджені на гармонізації правових норм, розвитку конкуренції та впровадженні екологічної політики.

Основні виклики для ЄС у найближчому майбутньому:

- необхідність адаптації до глобальних економічних змін і можливих криз;
- регулювання трудової міграції у відповідь на демографічні зміни;
- подолання розриву в розвитку між країнами Західної та Східної Європи;
- впровадження стратегії сталого розвитку у контексті екологічної політики.

Оскільки ці виклики визначають динаміку європейських реформ, можливі сценарії подальшого розвитку включають:

- посилення інтеграційних процесів із країнами-кандидатами, зокрема Україною;
- активне впровадження технологій «розумного міста» для підвищення рівня урбанізації;
- збільшення фінансування екологічних ініціатив у рамках Європейського зеленого курсу;
- зміцнення єдиної фінансової системи для запобігання майбутнім кризовим явищам.

Для досягнення стабільного розвитку та посилення конкурентоспроможності ЄС рекомендується:

- посилення співпраці між державами-членами для забезпечення економічної рівноваги;
- розробка комплексної стратегії адаптації до міграційних потоків;
- стимулювання інноваційної політики для покращення конкурентоспроможності економіки ЄС;
- продовження політики підтримки екологічно чистих технологій і зменшення викидів CO₂.

Таким чином, Європейський Союз має всі передумови для сталого розвитку. Реалізація стратегій у сфері економічної, міграційної та інституційної політики дозволить ЄС зберегти глобальне лідерство та підвищити рівень соціально-економічного добробуту в країнах-членах.

Проєкт НДР кафедри міжнародних економічних відносин «ТРАНСФОРМАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ЕКОНОМІЧНІ, МІГРАЦІЙНІ ТА ІНСТИТУЦІЙНІ АСПЕКТИ» у 2019-2024 рр. було спрямовано на розвиток фундаментальних і прикладних досліджень у сфері міжнародних економічних відносин, інтеграційних процесів у ЄС, проблем міграції та цифрової трансформації глобального ринку. Поставлені завдання виконано, а результати досліджень сприяли підвищенню рівня міжнародної співпраці, підготовці висококваліфікованих науковців та впровадженню новітніх розробок у навчальний процес та економічну політику України.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Official website of the European Union. URL: https://european-union.europa.eu/index_en
2. Official website of the European Central Bank. URL: <https://www.ecb.europa.eu/home/html/index.en.html>
3. Official website of the International Monetary Fund. URL: <https://www.imf.org/en/Home>
4. Official website of the European Stability Mechanism. URL: <https://www.esm.europa.eu/>
5. Король М. М. Еволюція державного регулювання Європейської банківської системи. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2020. Вип. 45. С. 21-26. DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastruct45-4>
6. Заяць О. І., Ярема Т. В. Конкурентна політика ЄС. *Norwegian Journal of Development of the International Science*. 2023. № 89. С. 19-21. <https://doi.org/10.5281/zenodo.6912716>
7. Шинкар В. А., Теплова Л. І. Економічні можливості і проблеми України в умовах реалізації вступних переговорів з Євросоюзом. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. 2024. Випуск 4 (114). С. 90-95. DOI: <https://doi.org/10.37734/2409-6873-2024-4-15>
8. Химинець В. В., Головка А. А., Цімболинець Г. І. Вплив трудової міграції на міжрегіональну співпрацю в межах Карпатського Єврорегіону. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2021. Вип. 38. С. 88–95. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2021-38-15>
9. Король М. М., Лапа І. В., Фізеші Й. Й. Аналіз трансформації банківських послуг з використанням системи дистанційного обслуговування. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні*

відносини та світове господарство. 2023. Вип. 48. С. 46–50. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2023-48-8>

10. Король М. М. Сутність та особливості функціонування моделей фінансових систем в умовах глобалізації. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2020. Т. 31 (70), № 4. DOI: <https://doi.org/10.32838/2523-4803/70-4-2>.

11. Король М. М. Функціонування банківських систем у глобальному економічному просторі: монографія. Ужгород: Видавництво УжНУ “Говерла”, 2020. 380 с.

12. Гетманенко О. О., Фізеші Й. Й. Цифрова трансформація міжнародної торгівлі у вимірах цифрового розриву. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2024. Вип. 52. С. 44–48. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2024-52-6>.

13. Заяць О. І., Ярема Т. В. Сучасна промислова політика та інноваційна стратегія Європейського Союзу. *Вісник Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова*. 2022. Т. 27, Вип. 2(92). DOI: <https://doi.org/10.32782/2304-0920/2-92-1>

14. Заяць О.І., Ярема Т.В. Парадигма «нового інноваційного світогляду» ЄС. *Науковий погляд: економіка та управління*, 2022. №2 (78). С. 20-25 DOI: <https://doi.org/10.32836/2521-666X/2022-78-3>

15. Химинець В. В., Ількув В. В. Напрями розвитку сучасної глобальної економіки. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2020. Вип. 33, ч. 2. С. 98–101. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2020-33-38>

16. Брензович К. С., Дрогальчук А.В., Готра А. А. Експортний потенціал аграрного сектору ЄС. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2024. Вип. 52. С. 25–29. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2024-52-3>

17. Шинкар В. А., Теплова Л. І. Формування євроінтеграційної макроекономічної моделі України в умовах російської воєнної агресії. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове*

господарство. 2023. Вип. 48. С. 90–94. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2023-48-16>.

18. Король М. М., Куліковська І. В., Нам'як Ю. Ю. Аналіз сучасного стану зовнішньої торгівлі провідних країн світу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2024. Вип. 52. С. 109–113. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2024-52-17>

19. Брензович К. С., Пишмінцева М. Д. Інвестиційний клімат країн ЄС: загальна характеристика та риси коронавірусного періоду. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2020. Вип. 33, ч. 2. С. 29–34. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2020-33-27>.

20. Приходько В. П., Якубик В. С. Глобальні міграційні процеси в контексті безпеки міжнародних економічних відносин. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2023. Вип. 49. С. 118–121. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2023-49-22>.

21. Kateryna Brenzovych. Cross-Border Cooperation between Slovakia and Ukraine: Volume I: Impact of EU relations with Ukraine. 2019. 182p. ISBN 978-80-555-2348-4.

22. Заяць О. І., Попик В. В. Вплив пандемії COVID-19 на міжнародну трудову міграцію. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2022. Вип. 42. С. 55–59. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2022-42-9>.

23. Khyumynets, V., & Tsimbolynets, H. (2019). *Labor Migration of Ukrainians and its Importance for Development of Family Relations and Social Sphere of Ukraine. Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: International Economic Relations and World Economy*, 25, 112–119.

24. Химинець В. В., Кушнір Н. О., Головка А. А. Транскордонна та міжрегіональна співпраця (на прикладі євро регіонів та європейських об'єднань територіального співробітництва). *Науковий вісник Ужгородського національного університету*.

- Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство.* 2020. Вип. 33, ч. 2. С. 102–107. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2020-33-39>.
25. Дроздовський Я. П., Добей А. Г. Аналіз глобальних переваг і недоліків розвитку альтернативної енергетики. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство.* 2023. Вип. 50. С. 112–119. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2023-49-5>
26. Заяць О. І., Ярема Т. В. Конкурентна політика ЄС. *Norwegian Journal of Development of the International Science.* 2022. № 89. С. 19–21. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.6912716>.
27. Заяць О. І., Ярема Т. В., Чорномаз М. М. Регуляторна конвергенція країн-членів ЄС. *Управління змінами та інновації.* 2023. № 6. С. 48–52. DOI: <https://doi.org/10.32782/CMI/2023-6-9>.
28. K. S. Brenzovych, Yu. O. Ostapets, M. M. Palinchak, M. I. Tsalan. Actual directions of state-owned enterprises competitiveness ensuring // The level of efficiency and the need for the influence of social sciences on the development of modern civilization : collective monograph / K. S. Brenzovych, Yu. O. Ostapets, M. M. Palinchak, M. I. Tsalan, etc. – Lviv-Toruń : Liha-Pres, 2020. – 100 p. – P. 60-73.
29. Цалан М. І., Гапак Р. М. Виклики та можливості транснаціоналізації бізнесу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство.* 2024. Вип. 52. С. 38–42 DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2024-52-5>
30. Кушнір Н. О., Конар М. В. Оцінка факторів зовнішньоекономічних зв'язків українського бізнесу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство.* 2023. Вип. 49. С. 70–74. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2023-49-12>.
31. Заяць О. І. Конкурентна сила міжнародних інтеграційних об'єднань: монографія. Ужгород: Поліграфцентр “Ліра”, 2020. 320 с.
32. Приходько В. П., Бочкай А. А. Екологічні проблеми в контексті прискореної економічної глобалізації та безпечного розвитку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове*

господарство. 2023. Вип. 49. С. 110–113. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2023-49-20>.

33. Приходько В. П., Єгорова О. О., Джуган О. В. Досвід ЄС у розвитку креативної економіки. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2019. Вип. 24, ч. 3. С. 48–52.

34. Приходько В. П., Єгорова О. О., Кропова А. С. «Розумні міста» у процесах інноваційного розвитку Європейського Союзу: таргетування, ресурси та потенціал». *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2019. Вип. 24, ч. 3. С. 53–59.

35. Кафедра міжнародних економічних відносин ЗВІТ про підведення підсумків наукової та науково-технічної діяльності за 2019 рік URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/72837>

36. Кафедра міжнародних економічних відносин ЗВІТ про підведення підсумків наукової та науково-технічної діяльності за 2020 рік URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/72836>

37. Кафедра міжнародних економічних відносин ЗВІТ про підведення підсумків наукової та науково-технічної діяльності за 2021 рік URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/72835>

38. ЗВІТ про підведення підсумків наукової та науково-технічної діяльності за 2022 рік URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/72834>

39. ЗВІТ про підведення підсумків наукової та науково-технічної діяльності за 2023 рік URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/72833>

40. ЗВІТ про підведення підсумків наукової та науково-технічної діяльності за 2024 рік URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/87943>

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Інформація щодо впровадження:

Наукові результати проекту використано при оновленні та розробці, та в процесі викладання наступних навчальних дисциплін:

- Сучасні тенденції міжнародних економічних відносин та глобального розвитку;
- Міжнародні економічні відносини;
- Економіка та зовнішньоекономічні зв'язки України;
- Перехідні економічні системи;
- Зовнішньоекономічна діяльність України;
- Міжнародна торгівля;
- Міжнародна логістика;
- Управління міжнародними проектами;
- Економічна глобалізація

Опубліковано монографічні дослідження та навчальні посібники, що становлять науковий інтерес для викладачів, аспірантів та студентів спеціальності 292 Міжнародні економічні відносини, за освітньо-професійними програмами «Міжнародні економічні відносини», «Цифрові технології у міжнародному бізнесі» та освітніми програмами «Міжнародні економічні відносини», «Міжнародний бізнес», а саме:

1. Заяць О. І. Конкурентна сила міжнародних інтеграційних об'єднань: монографія. Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2020. 320 с.

2. Функціонування банківських систем у глобальному економічному просторі: монографія / М.М.Король. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2020. 380 с.

3. K. S. Brenzovych, Yu. O. Ostapets, M. M. Palinchak, M. I. Tsalan. Actual directions of state-owned enterprises competitiveness ensuring // The level of efficiency and the need for the influence of social sciences on the development of modern civilization : collective monograph / K. S. Brenzovych, Yu. O. Ostapets, M. M. Palinchak, M. I. Tsalan, etc. – Lviv-Toruń : Liha-Pres, 2020. – 100 p. – P. 60-73.

4. Монографії - Ярема Т. В., Заяць О. І., Палінчак М. М. Глобальні виміри інноваційної сили Європейського Союзу: монографія. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2023. 232 с. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/52599>

5. Kushnir N. & Zayats O. International Economic Relations: a textbook. Uzhhorod: Hoverla, 2023. 320 p. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/54889>

6. Кушнір Н., Заяць О. Міжнародні економічні відносини: навчальний посібник. Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2023. – 360 с. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/53623>